

of Economic Entities: Valuation Methods and Tools]. Odesa, 2013.

Portna, O. V. "Antykryzove upravlinnia sukupnym finansovym potentsialom Ukrainy" [Crisis Management of the Aggregate Financial Potential of Ukraine]. Sotsialna ekonomika. 2017. <https://periodicals.karazin.ua/socconom/article/view/10888/10497>

Portna, O. V. "Finansovy potentsial Ukrainy: problemy ta perspektyvy" [Financial Potential of Ukraine: Problems

and Peospects]. Problemy ekonomiky. 2012. https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2012-4_0-pages-205_208.pdf

Riasnykh, Ye. H. *Osnovy finansovoho menedzhmentu* [Fundamentals of Financial Management]. Kyiv: Akademvydav, 2010.

Vasylenko, V. O. *Antykryzove upravlinnia pidpriemstvom* [Enterprise Crisis Management]. Kyiv: TsUL, 2003.

УДК 658.112.3+658.14/17

JEL: O12; D29; D92; R30

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗМІСТУ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

©2020 ВІТЮК А. В.

УДК 658.112.3+658.14/17

JEL: O12; D29; D92; R30

Вітюк А. В. Ідентифікація змісту та значення просторового розвитку підприємства

Метою статті є окреслення теоретичних аспектів змісту та значення просторового розвитку підприємства та визначення основних факторів впливу на цей розвиток. Обґрунтовано важливість та актуальність розвитку теорії та практики просторового розвитку підприємств. Доведено, що виникнення досліджень з проблематики просторового розвитку пов'язано, перш за все, з розумінням обмеженості ресурсів та усвідомленням необхідності їх оптимального використання в існуючих умовах, що визначаються конкретними місцями, зонами, факторами впливу та просторовими координатами діяльності окремих господарюючих суб'єктів. Досліджено сутність категорії просторового розвитку на основі вивчення категорії «простір» у системі розуміння різними науками. Розкрито зміст категорії просторового розвитку як динамічного процесу взаємодії об'єктів та суб'єктів дійсності, що існують за певних умов у системі векторів окремих або спільних взаємодій за системного, поодинокого чи хаотичного впливу часу. Виявлено обставини, що актуалізують розвиток просторової тематики. Встановлено чинники впливу на просторовий розвиток підприємств, які відрізняються залежно від виду господарської діяльності підприємства, нормативно-правових умов у країні, місцевих звичаїв та традицій, настроїв місцевих мешканців, екології та ін. Сформовано ряд прикладних і соціальних проблем, які можна вирішити за рахунок позитивних тенденцій, отриманих від розробки положень просторового розвитку підприємств, серед яких можна відзначити: раціональне використання виробничих приміщень і земель, вивільнення невикористовуваних площ, оптимальне використання інженерних комунікацій, розвантаження окремих територій, зниження експлуатаційних витрат підприємств, забезпечення ефективної організації системи інженерних комунікацій, охорону культурної спадщини та навколишнього середовища.

Ключові слова: просторовий розвиток, підприємство, категорія, фактори впливу, динамічний процес, об'єкти та суб'єкти дійсності.

DOI:

Рис.: 1. Бібл.: 23.

Вітюк Анна Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки Вінницького національного технічного університету (Хмельницьке шосе, 95, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: anna_vitiuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5211-4948>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-7244-2018>

УДК 658.112.3+658.14/17

JEL: O12; D29; D92; R30

Вітюк А. В. Идентификация содержания и значения пространственного развития предприятия

Целью статьи является определение теоретических аспектов содержания и значения пространственного развития предприятия и определение основных факторов влияния на это развитие. Обоснованы важность и актуальность развития теории и практики пространственного развития предприятий. Доказано, что возникновение исследований по проблематике пространственного развития связано, в первую очередь, с пониманием ограниченности ресурсов и осознанием необходимости их оптимального использования в существующих условиях, определяемых конкретными местами, зонами, факторами влияния и пространственными координатами деятельности отдельных хозяйствующих субъектов. Исследована сущность категории пространственного развития на основе изучения категории «пространство» в системе понимания различными науками. Раскрыто содержание категории пространственного развития как динамического процесса взаимодействия объектов и субъектов действительности, которые существуют при определенных условиях в системе векторов отдельных или общих взаимодействий при системном, одиночном или хаотическом влиянии времени. Вывявлены обстоятельства, которые актуализируют развитие пространственной тематики. Установлены факторы влияния на пространственное развитие предприятий, которые отличаются в зависимости от вида хозяйственной деятельности предприятия, нормативно-правовых условий в стране, местных обычаев и традиций, настроений местных жителей, экологии и др. Сформирован ряд прикладных и социальных проблем, которые можно решить за счет положительных тенденций полученных от разработки положений пространственного развития предприятий, среди которых можно отметить: рациональное использование производственных помещений и земель, высвобождение неиспользуемых площадей, оптимальное использование инженерных коммуникаций, разгрузка отдельных территорий, снижение эксплуатационных расходов предприятий, обеспечение эффективной организации системы инженерных коммуникаций, охрану культурного наследия и окружающей среды.

Ключевые слова: пространственное развитие, предприятие, категория, факторы влияния, динамический процесс, объекты и субъекты действительности.

Рис.: 1. Библ.: 23.

Витюк Анна Валерьевна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджмента, маркетинга і економіки Вінницького національного технічного університета (Хмельницьке шосе, 95, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: anna_vitiuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5211-4948>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-7244-2018>

UDC 658.112.3+658.14/17

JEL: O12; D29; D92; R30

Vitiuk A. V. Identifying the Content and Importance of Spatial Development of Enterprise

The article is aimed at defining the theoretical aspects of the content and importance of spatial development of enterprise and determining the main factors influencing this development. The importance and relevance of development of the theory and practice of spatial development of enterprises are substantiated. It is proved that the emergence of spatial development researches is primarily linked to an understanding of resource constraints and an awareness of the need for their optimal use in existing conditions, as determined by specific locations, zones, factors of influence and spatial coordinates of individual economic entities. The essence of the category of spatial development is researched on the basis of studying the category of «space» in the system of understanding in terms of different sciences. The contents of the category of spatial development as a dynamic process of interaction between objects and subjects of reality, which exist under certain conditions in the system of vectors of individual or general interactions in the system, single or chaotic influence of time, are disclosed. The circumstances that actualize the development of spatial topic are identified. The factors of influence on the spatial development of enterprises are determined, which differ depending on the type of economic activity of enterprise, the regulatory and legal conditions in the country, local customs and traditions, moods of local residents, ecology, etc. A number of applied and social problems have been formed, which can be solved by positive tendencies derived from the development of guidelines as to spatial development of enterprises, among which the following can be noted: rational use of production premises and land, release of unused areas, optimal use of engineering communications, unloading of certain territories, reducing operating costs of enterprises, ensuring the efficient organization of the engineering communications system, protecting both the cultural heritage and the environment.

Keywords: spatial development, enterprise, category, factors of influence, dynamic process, objects and subjects of reality.

Fig.: 1. Bibl.: 23.

Vitiuk Anna V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Management, Marketing and Economics, Vinnytsia National Technical University (95 Khmelnytske Shose, Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: anna_vitiuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5211-4948>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/M-7244-2018>

Можливість господарських зв'язків та широта впливу на них зумовлюють динамічні умови ведення господарської діяльності. Поряд із зазначеними об'єктивними передумовами господарювання повсякчас виникають нові недетерміновані чинники, що впливають на підприємства, – коливання цін на ресурси, зростання вартості енергоносіїв, міграція робочої сили, посилення міжнародної торгівлі тощо, які вносять значний деструктив у діяльність підприємств. Відповідно інтенсифікація господарських процесів в економіці України приводить до необхідності забезпеченні швидких пристосувань підприємств до новостворюваних умов господарювання. У зв'язку з цим актуалізуються питання оптимальної організації таких умов і налагодження функціонування в них. Такі умови формують обмеження та перспективи просторового розвитку підприємств.

Дослідження просторового розвитку в Україні здійснюються достатньо фрагментарно, що частково пояснюється широтою об'єкта дослідження. Проте більшу увагу приділяють питанням просторового розвитку все ж громадські організації та органи публічної влади. Особливо активно займаються зазначеними питаннями на теренах Європейського Союзу, зокрема достатньо цікавими є праці К. Десмет [1], який пояснює зміст просторового розвитку через еволюцію економічної діяльності в часі та просторі. Африканські науковці також активно досліджують проблеми просторового розвитку, зокрема багато

уваги цьому питанню приділив Ш. Айтї [2]. Важливе значення мають також розробки російських колег О. В. Курушиної та М. Б. Петрова [3], які зосереджують увагу на інтеграційних можливостях просторового розвитку. Окремі положення управління просторовим розвитком можна простежити в роботах А. О. Овезгельдієва та О. І. Прилипко, які розглядають просторовий розвиток як управління економічними об'єктами в нечітких умовах [4]. Таким чином, питання просторового розвитку досліджуються в різних країнах світу, які характеризуються різними умовами господарювання, а відповідно, і просторового розвитку, що підкреслює актуальну необхідність дослідницької роботи в напрямі просторового розвитку саме українських підприємств.

Метою статті є окреслення теоретичних аспектів змісту та значення просторового розвитку підприємства та визначення основних факторів впливу на просторовий розвиток підприємства.

Ураховуючи різні обставини та форми існування продуктивних сил, доцільно визначити зміст і основні положення просторового розвитку підприємства.

Виникнення досліджень просторового розвитку пов'язано, перш за все, з розумінням обмеженості ресурсів та усвідомленням необхідності їх оптимального використання від існуючих умов, що визначаються конкретними місцями, зонами, факторами впливу та просторовими координатами дії.

Фактично це означає управління організацією причинно-наслідкових зв'язків між об'єктивними процесами на підприємстві.

Разом із тим, незважаючи на присутній інтерес науковців до проблем теоретичного обґрунтування феномену економічного простору, досить фрагментарно та невпорядковано розглянуто наявні підходи – більшість авторів обмежується констатацією наявності цих підходів, не здійснюючи контент-аналіз дефініції послідовників.

Важливе місце в дослідженні просторового розвитку підприємств має з'ясування його сутності. Оскільки наукова методологія визначення та аналізу економічних категорій, що вводяться у використання, передбачає звернення до термінології, яка вже включена в систему економічних знань, то особливістю категорії «просторовий розвиток» є його унікальні риси основоположних категорій «простір» і «розвиток», відокремлене використання яких передбачає існування певної впорядкованої організації. Обидві основоположні категорії – «простір» і «розвиток» – володіють філософським, математичним, фізичним, гуманітарним та іншими підходами щодо трактування їх сутності, тому інтегральна категорія «просторового розвитку» є широкою та достатньо неокресленою у своєму науковому трактуванні.

Першоосною сучасного наукового розуміння простору є його філософське пояснення. Великий філософ давніх часів Аристотель розглядав простір як порядок взаємного розміщення тіл. Давньогрецькі філософи Демокрит і Епікур, виходячи зі свого атомістичного вчення, прийшли до розуміння простору як певної пустоти, в якій атоми формують різноманіття фізичних тіл. Ці погляди були розвинуті у філософських працях Бруно, Галілея, Декарта, Ньютона. Саме Ньютон розглядав простір як універсальну систему відліку, відносно якої відбувається рух тіл. Г. Лейбніц найближче підійшов до статичного розуміння простору, зробивши висновок про те, що простір не може існувати поза матерією та матеріальними процесами [5, с. 75]. Згідно з поглядами І. Канта простір не є емпіричною категорією, яка може виводитися із зовнішнього досвіду. Розуміння простору є уявленням, яке лежить в основі всіх споглядань [6, с. 66].

Проте найбільш широке та змістовне визначення змісту категорії «простір» здійснила Белоусова С. В. [7, с. 33–34], яка окремо дослідила його трактування з позиції фізичного, філософського, математичного, географічного, соціально-гуманітарного та філософсько-епістемологічного підходів. Науковець доводить, що сучасна фізика в ролі простору розглядає порядок розміщення об'єктів, який визначається наявністю та взаємним розміщенням елементів. Філософсько-фізичний підхід визначає простір як форму існування буття, яке передбачає такі його ознаки, як ізотропність, безкінечність, викривленість або за-

мкнутість. Математичний підхід розуміння простору визначає його як форму чи структуру, яка є середовищем, в котрому здійснюються інші форми та ті або інші конструкції. Географічний підхід до тлумачення простору передбачає його ототожнення з терміном «територія». Соціально-гуманітарний підхід передбачає розгляд простору як специфічної предметної області та способу досліджень, пов'язаного з окремими науками. Філософсько-епістемологічний підхід розглядає простір як аспект моделі світу, який характеризується протяжністю, структурністю, співіснуванням елементів і їх взаємодії та координації.

Цікавими у тлумаченні простору є погляди Чернухінної М. А. [8, с. 29–36], яка розглядає простір в історичному дискурсі та стверджує, що він уже характеризується неоднорідністю та характеризувався емоційною забарвленістю. Такий підхід повністю відповідає сучасному розвитку виробництва як основної сфери діяльності підприємства, адже вперше визначає людину як елемент, який не лише його створює фізичними зусиллями (виступає як робоча сила, як фактор виробництва), а й з урахуванням ментальних якостей людини (виступає як власник підприємницьких здібностей цього фактора виробництва).

Втім, зростаюче багатоманіття сучасного господарського життя зі стрімким зростанням кількості його факторів та елементів, модифікація їх залежностей і взаємозв'язків вимагає сучасних трактувань простору як середовища функціонування такого господарського життя. Простір є сукупністю відносин, які відображають координацію матеріальних об'єктів, їх розміщення один відносно одного та відносну величину (віддаленість та орієнтацію). Простір відображає порядок розміщення одночасно існуючих об'єктів та їх протяжність [9, с. 227]. Відповідно, простір виконує двояку функцію – з одного боку, він забезпечує процесам і явищам середовище проходження (здійснення), а з іншого – здійснює на них активний вплив [10, с. 64].

Отже, найбільш доречним визначенням простору варто вважати його тлумачення як «...фундаментальної категорії, яка відображає масштабний, складний і неоднорідний характер існування світу, знаходить застосування у всіх розділах людського пізнання», що наведено Белоусовою С. В. [7, с. 34]. Такий підхід до пояснення простору, відзначаючи його філософське спрямування, враховує соціальний аспект (звертаючи увагу на людину), економічний аспект (враховуючи розміщення, масштабування, ресурсів) та фізичний аспект (фізична та метафізична матерія існує неоднорідно).

Важливим доповненням визначення змісту поняття «простір» є його бачення як «...загальної форми співіснування об'єктів, тобто їхньої здатності розташовуватися один до іншого, складаючи різні частини певної системи, знаходитися у визначених кількісних відношеннях один до іншого [11, с. 392].

Підтвердженням різновекторної направленості розуміння категорії «простору» є його визначення, наведене Вовканич С. Й., як «...дороговказу напрямків взаємодій, динамічним середовищем з розвиненими елементами духовних, матеріальних продуктивних сил та ресурсів» [12, с. 16]. Саме в такому визначенні простору найбільше проявляється економічне бачення змісту категорії «просторовий розвиток», оскільки тут вказуються всі чотири фактори виробництва, що є основою економічного зростання – земля (ресурси), праця (духовні сили), капітал (матеріальні, продуктивні ресурси) та підприємницькі здібності (духовні сили).

Таким чином, погодимося з Петровим М. Б. і Куршиною О. В. у тому, що простір є сукупністю спеціальних форм відображення багатства буття [13]. Втім, між усіма зазначеними елементами повинні бути встановлені взаємозв'язки та окреслені умови цих взаємозв'язків. На висвітленні цих характеристик простору зосередили увагу Зенькович Н. Г. і Цветкова Г. Так, Зенькович Н. Г. розглядає простір як об'єм, обмежений або умовами видимості (візуально-сприйняття), де проводиться будь-яка абстрактна функція життєдіяльності (без урахування конкретного людського чинника) [14, с. 237], тобто автор наголошує на наявності певної впорядкованості у просторі. Своєю чергою, Цветкова Г. доповнює тлумачення простору як форми існування об'єктивної реальності, що виражає відношення між наявними об'єктами, визначає порядок їх розташування, щільність, площину, структуру та характеризує всі форми і траєкторії руху матерії [15, с. 85].

Пояснюючи зміст категорії «простір», найбільш чітко окреслене його визначення дають науковці Бистрякова І. К. і Манцевич Ю. М., які тлумачать простір як «...множину, яка складається з елементів будь-якої природи та в якій у той чи інший спосіб визначено їх граничні співвідношення». Автори наголошують, що за такого тлумачення простір, завдяки своєму об'єктивному змісту, має властивості утворення, зміни й розвитку, але залежить також від суб'єктивних факторів, пов'язаних з цілеспрямованою діяльністю людини, оскільки саме людина, формуючи власний світогляд на ґрунті індивідуального та соціального досвіду, одночасно трансформує і перетворює оточуючий простір» [16, с. 41].

Звертаючись до трактування терміна «розвиток», відзначимо, що згідно із загальноприйнятими підходами, він позначає якісну зміну об'єктів, яка характеризується цілеспрямованим і незворотним характером і в результаті якої створюються умови для подальшого саморуху [17, с. 238].

З огляду на такі багатогранні дослідження простору як сфери існування економічних об'єктів та чітке канонічне пояснення розвитку, можна стверджувати і про багатоспрямовану та міждисциплінарну при-

роду похідної категорії – «просторовий розвиток». Систематизація теоретичних і методологічних основ дослідження просторового розвитку, напрацьованих зарубіжними і вітчизняними вченими, дозволила виокремити різні підходи до його тлумачення, проте все ж таки окреслено об'єкт дослідження просторового розвитку, серед яких основний акцент вважаємо за доцільне зробити на підприємство як господарюючу одиницю. При цьому наголос варто зробити на тому, що концепт просторового розвитку досліджується багатьма науковцями здебільшого в територіальному контексті, зокрема просторовий розвиток підприємства трактується як фізичне розміщення власності підприємства на певній території. Втім, множина наукових та емпіричних підходів до розуміння категорії «простір» засвідчує суттєву обмеженість зазначеного підходу.

Зважаючи на таке зауваження підтримуємо тлумачення просторового розвитку, наведене Морозовою Л. В., яка трактує його як відтворювальний процес елементів простору, що функціонує як система речових і енергетичних потоків (сировинних ресурсів, товарів і послуг, організаційних, фінансових і людських капіталів тощо) [18, с. 174]. Проте вважаємо за доцільне навести власне бачення *просторового розвитку* як динамічного процесу взаємодії об'єктів та суб'єктів дійсності, що існують за певних умов у системі векторів окремих або спільних взаємодій за системного, поодинокого чи хаотичного впливу часу.

Зрозуміло, що динамічна особливість категорії «просторового розвитку» передбачає, що на різних його етапах важливими виступають різні набори та сполучення зазначених факторів, що визначають характеристики просторового розвитку. При цьому варто зауважити, що просторовий розвиток будь-якого підприємства носить поляризований характер, тобто неминуче на будь-якому етапі рано чи пізно виділяються полюси зростання, центри економічного розвитку – осередки концентрації [19, с. 171].

Просторовий розвиток підприємства передбачає формування загальних закономірностей і специфіки управлінських цілей та на їх основі – визначення стратегічної перспективи розвитку підприємства та країни. Виступаючи важливим чинником забезпечення сталого розвитку країни, управління просторовим розвитком підприємства відображає можливості оптимального використання просторового потенціалу й основні напрями розвитку відповідного підприємства, інфраструктурної зв'язаності, підвищення його інвестиційної привабливості [20, с. 155]. Таким чином, управління просторовим розвитком підприємства спрямоване на підвищення конкурентоздатності, налагодження оптимального ресурсозабезпечення, раціональне розміщення виробництва, розробку процесів інтеграції та забезпечення ефективного просторового розподілу завдань. Характерною особливістю просторового розвитку підприємства є

цілісність і безперервність управління цим розвитком. Зазначимо, що просторовий розвиток підприємства за своїм масштабом є мегапроект, що складається з часткових проектів, які реалізуються в різноманітних сферах суспільного життя, тому управління просторовим розвитком полягатиме в управлінні не сукупністю часткових проектів, а цілісним великомасштабним і складним проектом [21, с. 17].

У сучасних умовах просторовий розвиток організації бізнесу та вибір його оптимальних форм є основним чинником конкурентоспроможності економіки країни, адже сприяє локалізації ділової активності, формуванню «точок зростання», забезпеченню розвитку ділового співробітництва, активізації місцевої (локальної) підприємницької ініціативи. Розвиток перспективних просторових форм організації діяльності підприємств сприяє усуненню територіальних диспропорцій і асиметрії соціально-економічного розвитку за рахунок зміцнення економічного потенціалу локальних просторових утворень, у тому числі найменших територіальних громад [22, с. 54].

Просторовий розвиток як явище реалізується у формі підпорядкованих ієрархічних систем. Ієрархізація систем є не лише однією з головних закономірностей просторового розвитку, а також і методом удосконалення їх ефективності. Просторовий розвиток є наслідком територіального поділу та інтеграції праці, розвитку сфер матеріального виробництва та послуг і приводить до формування суспільних систем різного рівня. У процесі їх функціонування відбувається просторова концентрація життя суспільства, економічної активності, що сприяє активному об'єднанню всіх складових розвитку різноманітних внутрішніх зв'язків, формуванню регіональних і локальних систем [19, с. 171].

Просторовий економічний розвиток впливає на ефективність і стійкість не лише підприємств, а й економічних систем, їхню здатність забезпечити відтворювальний процес необхідними господарськими ресурсами. Для вивчення та прогнозування різноманіття явищ господарського життя сучасні теоретичні розробки про особливості просторового розвитку господарства є недостатніми. Очевидний дефіцит цих знань ускладнює та знижує ефективність управління просторовим розвитком на всіх рівнях господарської організації – від національного та регіонального до локального. Без дослідження особливостей просторового розвитку господарства неможливий прогрес у пізнанні факторів впливу й умов господарювання в сучасній ринковій економіці. Урахування особливостей просторової трансформації впливає на інтенсивність, послідовність і результативність економічних перетворень господарських систем різного рівня [23, с. 29].

Просторова тематика нині набула особливої актуальності в нашій країні, що є відображенням по-

треб суспільного розвитку та пояснюється низкою специфічних українських обставин, в яких доводиться функціонувати підприємствам, зокрема:

1. Спеціалізація окремих регіонів на певному виді господарської діяльності незалежно від новостворених внутрішніх і зовнішніх умов (торгівля – м. Одеса, шахтарська діяльність – Донецька область, сільське господарство – Вінниччина).

2. Функціонування в умовах зростання вимог до екологічної безпеки.

3. Посилення тенденцій до забезпечення розвитку регіонів, що передбачає поліцентричне виробництво продукції.

4. Транснаціональна інтеграція підприємств у різних сферах.

5. Зростання важливості всіх видів транспорту та організації мультимодальних перевезень.

6. Загострення проблем енергозабезпечення та енергозбереження.

7. Поліпшення якісних характеристик продукції та необхідність забезпечення супутніх послуг.

Відмежовуючись від теоретичних положень у практичній площині, просторовий розвиток підприємства полягає в управлінні підприємством з урахуванням ряду факторів (рис. 1).

Проте поширеність територіального підходу до розуміння просторового розвитку засвідчує необхідність урахування в дослідженнях саме цього підходу. Відповідно до такого пояснення на зміст, а, як наслідок, і на стан просторового розвитку впливають інші не менш важливі чинники:

1. *Режим використання території* (урахування місцевості та сукупності проведених на ній робіт, рівень важливості даного виду господарської діяльності саме для цієї місцевості тощо).

2. *Ступінь розвиненості* (наявність кваліфікованих кадрів, приватної ініціативи, стартап-майданчики, діяльність громадських організацій, розвиток малого бізнесу, інформаційні потоки).

3. *Ресурсозабезпеченість* (наявність електро-, газо-, водопостачання, базової сировини або джерел її створення).

4. *Галузева спрямованість регіону* (сільськогосподарська, промислова, туристична).

5. *Етнічний склад населення* (моно-, бі-, поліетнічні території) тощо.

Формування основних теоретичних положень стосовно розвитку концепції просторового розвитку діяльності підприємств може вирішити, окрім наукових, ще й низку прикладних і соціальних проблем, оскільки завдяки просторовому розвитку господарюючих суб'єктів можна досягнути ряду позитивних тенденцій:

- ✦ раціональне планомірне заповнення виробничих приміщень, площ підприємств, земель територіальних громад;

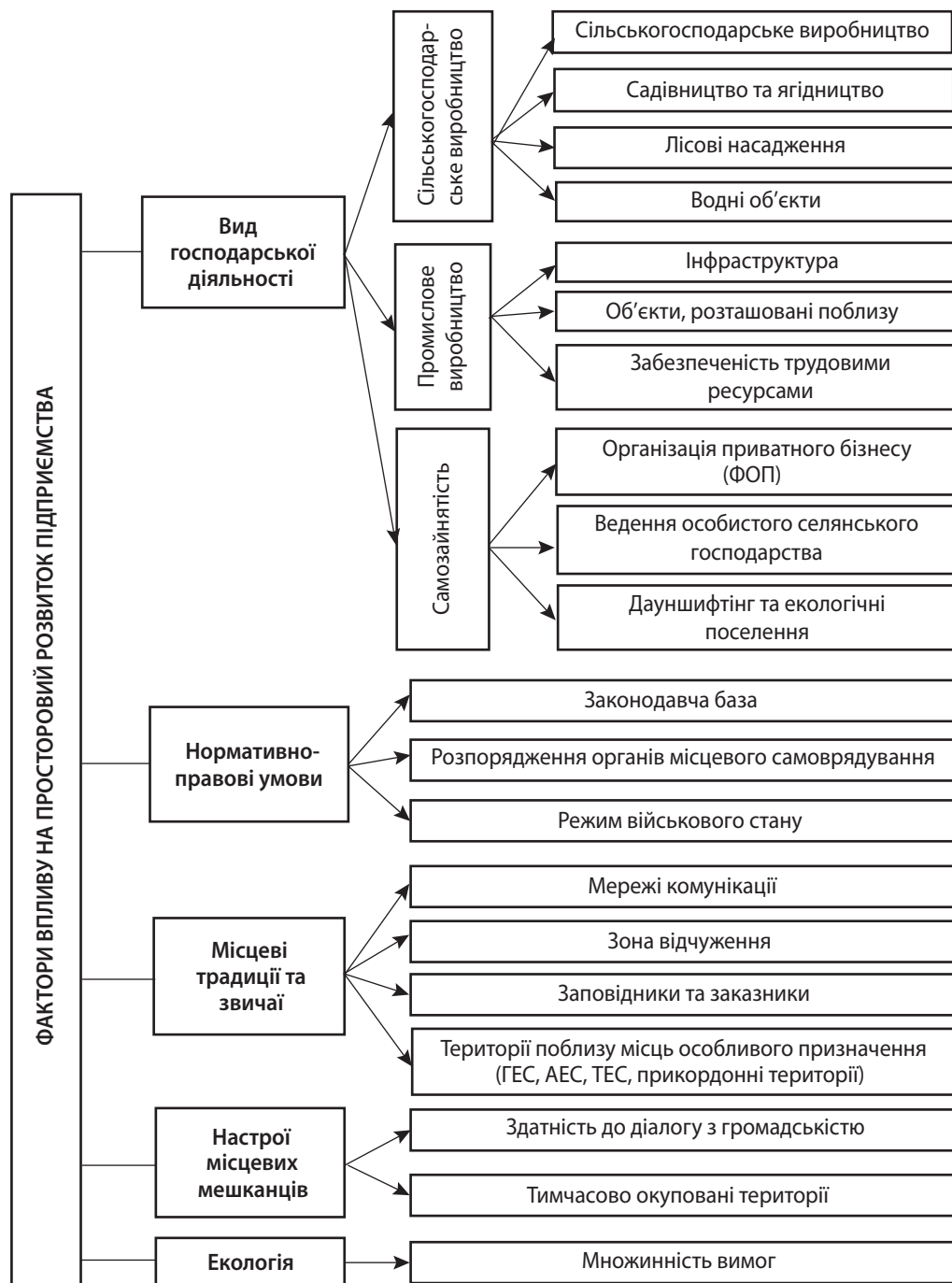

Рис. 1. Фактори впливу на просторовий розвиток підприємств

- ✦ вивільнення невикористовуваних площ;
- ✦ скорочення протяжності доріг, вулиць, інженерних комунікацій, об'ємів інженерних робіт;
- ✦ розвантаження окремих територій від транспорту, пасажиропотоків та потоків сировини;
- ✦ зниження експлуатаційних витрат підприємств;
- ✦ забезпечення ефективної організації системи інженерних комунікацій;
- ✦ охорона культурної спадщини та навколишнього середовища.

Таким чином, формування передумов просторового розвитку підприємств забезпечує переваги

як для самого підприємства, так і для територіальної громади, де воно розміщене.

ВИСНОВКИ

Актуальність вивчення особливостей розвитку просторових форм організації сучасного бізнесу в контексті забезпечення збалансованості інтересів усіх існуючих підприємств полягає в тому, що їх обґрунтоване існування сприяє активізації економічного зростання, впорядкуванню економічного простору та можливе лише при створенні сприятливих умов для реалізації конкурентних переваг видів економічної діяльності в конкретній локалізації. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Desmet K. Spatial Development. *American Economic Review*. 2014. Vol, 104. Issue 4. P. 1211–1243. URL: <https://www.princeton.edu/~erossi/SD.pdf>
2. The New Spatial Planning Model Guidelines. 2011. URL: <http://www.luspa.gov.gh/files/GUIDELINES-FOR-THE-NEW-SPATIAL-PLANING-MODEL.pdf>
3. Курушина Е. В., Петров М. Б. Критерии успешности проектов пространственного развития на основе межрегиональной интеграции. *Экономика региона*. 2018. Т. 14. Вып. 1. С. 176–189. DOI: 10.17059/2018–1–14.
4. Овезгельдиев А. О., Прилипко О. І. Аналітично-імітаційний підхід до управління економічними об'єктами у нечітких умовах. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2015. № 4. С. 147–152. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1872/20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
5. Бияков О. А. Генезис теории экономического пространства. *Вестник Кузбасского государственного технического университета*. 2004. № 1. С. 75–82.
6. Кант И. Критика чистого разума. М. : ЭКСМО, 2007. 1120 с.
7. Белоусова С. В. Сбалансированность социально-экономического пространства. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2014. № 18. Вып. 46. С. 33–40.
8. Чернухина М. А. Категории пространства и времени в истории и философии культуры. *Вестник Тюменского государственного университета*. 2013. № 10. С. 29–36. URL: https://vestnik.utmn.ru/upload/iblock/d4f/4_Чернухина.pdf
9. Физический энциклопедический словарь : в 5 т. М. : Советская энциклопедия, 1965. Т. 4. 544 с.
10. Чернецова Н. С. Природа и структура экономического пространства и экономические интересы. *Известия ПГТУ*. 2006. № 2. С. 64–68.
11. Философская энциклопедия : в 5 т. М. : Советская энциклопедия, 1967. Т. 4. 592 с.
12. Вовканич С. Й. Економічний простір в інтеграційній стратегії розвитку України: теоретико-методологічний аспект. *Регіональна економіка*. 2009. № 3. С. 16–26. URL: http://re.gov.ua/re200903/re200903_016_VovkanychSYo.pdf
13. Петров М. Б., Курушина Е. В. Методология управления пространственным развитием на основе межрегиональной интеграции. *Журнал экономической теории*. 2018. Т. 15. № 4. С. 592–606. URL: http://www.uiuc.edu/content/zhurnal2018/JET_04_18/05iPetrov.pdf
14. Зенькович Н. Г. Середовище як складова частина простору. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2010. № 11. С. 236–239.
15. Цветкова Г. Креативно-розвиваючий освітній простір як педагогічна умова здійснення професійного самовдосконалення викладачів вищої школи. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2013. № 121. Ч. 2. С. 85–90.
16. Бистряков І. К., Манцевич Ю. М. Проблеми просторового розвитку України з позицій поглядів П. Аберкромбі. *Економіка України*. 2015. № 9. С. 39–48.
17. Андрущенко В. П., Горлач М. І. Соціальна філософія: короткий енциклопедичний словник. Київ : Рубікон, 1997. 400 с.
18. Морозова Л. В. Принципи просторового розвитку соціально-економічної системи України. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2013. Вип. 4. С. 174–178.
19. Родченко В. Б., Павлюченко О. Г. Оцінка поліцентризму розвитку сфери послуг в Україні. *Прометей*. 2014. № 3. С. 170–175.
20. Павлов В. І., Гринчуцький В. І., Кравців В. С., Павліха Н. В. Концептуальні засади управління облаштуванням просторових систем у контексті забезпечення їх сталого розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2007. № 3. С. 155–160. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16133/23-Pavlov.pdf?sequence=1>
21. Білик Л. С., Білик Р. Р. Проблеми управління просторовим розвитком регіону. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2010. Вип. 495. С. 15–19.
22. Мельник М. І., Кушнірецька О. В. Просторовий розвиток індустріальних парків у контексті метрополізації. *Регіональна економіка*. 2016. № 2. С. 54–61. URL: http://re.gov.ua/re201602/re201602_054_MelnykMI,KushniretskaOV.pdf
23. Степенко О. Розвиток природно-господарських систем у просторовій економіці. *Економіка природо-користування і охорони довкілля*. 2014. С. 29–32.

REFERENCES

- Andrushchenko, V. P., and Horlach, M. I. *Sotsialna filosofia: korotkyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Social Philosophy: a Short Encyclopedic Dictionary]. Kyiv: Rubikon, 1997.
- Belousova, S. V. "Sbalansirovannost sotsialno-ekonomicheskogo prostranstva" [Balance of Social and Economic Space]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta*, vol. 18, no. 46 (2014): 33-40.
- Bilyk, L. S., and Bilyk, R. R. "Problemy upravlinnia prostorovym rozvytkom rehionu" [Problems of Spatial Development of Region]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu*, no. 495 (2010): 15-19.
- Biyakov, O. A. "Genезis teorii ekonomicheskogo prostranstva" [Genesis of the Theory of Economic Space]. *Vestnik Kuzbasskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta*, no. 1 (2004): 75-82.
- Bystriakov, I. K., and Mantsevych, Yu. M. "Problemy prostoro-voho rozvytku Ukrainy z pozytsii pohliadiv P. Aberkrombi" [Problems of Ukraine's Spatial Development from the Positions of P. Abercrombie's Viewpoint]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 9 (2015): 39-48.
- Chernetsova, N. S. "Priroda i struktura ekonomicheskogo prostranstva i ekonomicheskiye interesy" [The Nature and Structure of the Economic Space and Economic Interests]. *Izvestiya PGTU*, no. 2 (2006): 64-68.
- Chernukhina, M. A. "Kategorii prostranstva i vremeni v istorii i filosofii kultury" [Categories of Space and Time in the History and Philosophy of Culture]. *Vestnik Tyumenskogo gosudarstvennogo universiteta*. 2013. https://vestnik.utmn.ru/upload/iblock/d4f/4_Чернухина.pdf
- Desmet, K. "Spatial Development". *American Economic Review*. 2014. <https://www.princeton.edu/~erossi/SD.pdf>

- Filosofskaya entsiklopediya* [Philosophical Encyclopedia], vol. 4. Moscow: Sovetskaya entsiklopediya, 1967.
- Fizicheskiy entsiklopedicheskiy slovar* [Physical Encyclopedic Dictionary], vol. 4. Moscow: Sovetskaya entsiklopediya, 1965.
- Kant, I. *Kritika chistogo razuma* [Critique of Pure Reason]. Moscow: EKSMO, 2007.
- Kurushina, Ye. V., and Petrov, M. B. "Kriterii uspehnosti proektov prostranstvennogo razvitiya na osnove mezhhregionalnoy integratsii" [Performance Criteria of Spatial Development Projects Based on Interregional Integration]. *Ekonomika regiona*, vol. 14, no. 1 (2018): 176-189. DOI: 10.17059/2018-1-14
- Melnyk, M. I., and Kushniretska, O. V. "Prostorovyi rozvytok industrialnykh parkiv u konteksti metropolizatsii" [Industrial Parks' Spatial Development in Terms of Metropolisation]. *Rehionalna ekonomika*. 2016. http://re.gov.ua/re201602/re201602_054_MelnykMI,KushniretskaOV.pdf
- Morozova, L. V. "Pryntsyipy prostorovoho rozvytku sotsialno-ekonomichnoi systemy Ukrainy" [Principles of Spatial Development of Socio-Economic System of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho universytetu Povitrianykh Syl*, no. 4 (2013): 174-178.
- Ovezheldyiev, A. O., and Prylypko, O. I. "Analitichno-imitatsiyni pidkhd do upravlinnia ekonomichnyimi ob'ektyami u nechitkykh umovakh" [Analytical-imitative Approach to the Management of Economic Objects in Fuzzy Conditions]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu*. 2015. <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/1872/20.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Pavlov, V. I. et al. "Kontseptualni zasady upravlinnia oblashtuvanniam prostorovykh system u konteksti zabezpechennia yikh staloho rozvytku" [Conceptual Principles of Spatial Systems Management in the Context of Their Sustainable Development]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*. 2007. <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16133/23-Pavlov.pdf?sequence=1>
- Petrov, M. B., and Kurushina, Ye. V. "Metodologiya upravleniya prostranstvennym razvitiyem na osnove mezhhregionalnoy integratsii" [Methodology of Managing the Spatial Development Based on the Interregional Integration]. *Zhurnal ekonomicheskoy teorii*. 2018. http://www.uiec.ru/content/zhurnal2018/JET_04_18/05iPetrov.pdf
- Rodchenko, V. B., and Pavliuchenko, O. H. "Otsinka politstrentryzmu rozvytku sfery posluh v Ukraini" [Assessment of the Polycentrism of Service Sector Development in Ukraine]. *Prometei*, no. 3 (2014): 170-175.
- Stepenko, O. "Rozvytok pryrodno-hospodarskykh system u prostorovii ekonomitsii" [The Development of Natural and Economic Systems in Spatial Economics]. *Ekonomika pryrodokorystuvannia i okhorony dovkillia* (2014): 29-32.
- "The New Spatial Planning Model Guidelines". 2011. <http://www.luspa.gov.gh/files/GUIDELINES-FOR-THE-NEW-SPATIAL-PLANING-MODEL.pdf>
- Tsvietkova, H. "Kreatyvno-rozvyvaiuchy osvitnii prostir yak pedahohichna umova zdiisnennia profesiinoho samovdoskonalennia vykladachiv vyshchoi shkoly" [Creative and Developing Educational Space as a Pedagogical Condition for the Implementation of Professional Self-improvement of High School Teachers]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrajinskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Seriya «Pedahohichni nauky»*, vol. 2, no. 121 (2013): 85-90.
- Vovkanych, S. I. "Ekonomichnyi prostir v intehratsiynii stratehii rozvytku Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekt" [Economic Space in Integration Strategy of Development of Ukraine: Theoretical and Methodological Aspect]. *Rehionalna ekonomika*. 2009. http://re.gov.ua/re200903/re200903_016_VovkanychSYo.pdf
- Zenkovich, N. H. "Seredovyshche yak skladova chastyna prostoru" [The Environment as an Integral Part of Space]. *Kultura i mystetstvo u suchasnomu sviti*, no. 11 (2010): 236-239.